

Sankta Maria kyrka Helsingborg

56.0463, 12.6965

Mariakyrkan, eller Sankta Maria kyrka som den egentligen heter, är stadens äldsta kyrka och delar av den är uppförda på 1100-talet i romansk stil i sandsten som brutits strax norr om staden. Platsen där kyrkan byggdes på låg då vid den dåvarande strandlinjen precis nedanför Landborgen, den brant som sträcker sig längs hela stranden från norr till söder.

Kyrkan uppfördes i sandsten samma stenmästare som ansvarade för arbetet med Lunds domkyrka. Man vet inte hur planlösningen för den gamla kyrkan såg ut, men i den nuvarande kyrkans murverk finns återvunna stenar som tyder på att den hade en stor absid.

Mot slutet av 1200-talet skedde stora förändringar av kyrkan främst tack vare en stor donation från Lundakaniken Kristierns, och på 1300-talet var Mariakyrkan en av Danmarks största stadskyrkor. Arbetet med bygget av kyrkan var inte färdigt förrän i början av 1400-talet. Bland annat byggdes då en tegeltillbyggnad i väster.

Kyrkan hade fem portaler, varav den sydvästra fungerade och fortfarande fungerar som kyrkans huvudportal. Portalen smyckades med tolv skulpterade huvuden i kritsten, som var inmurade i ett kapilärband. De skulpturer som finns där idag är kopior. Originalen förvaras inne i kyrkan.

Tornet byggdes under 1500-talet på kyrkans sydvästra sida. Innan dess hade klockorna hängt i en klockstapel eller i kyrkvalvet.

Mariakyrkan är en så kallad pseudo-basilika vilket innebär att kyrkan har ett förhöjt mittskepp, som dock inte höjer sig så högt över sidoskeppen att det får plats fönster mellan taken.

I det karakteristiska trappgaveltornet som byggdes på 1500-talet, hänger kyrkklockorna av malm som har olika namn. Förutom Storklockan finns här Nioklockan, Stora Klinkan, Lilla Klinkan och Stormen.

Storklockan från 1517 är omgjuten 1664 och 1843, då man också gjöt Lilla Klinkan. Nioklockan göts 1592 av Borchart Gelgeter och Stora Klinkan på 1400-talet av Hans Ghyse. Klockan Stormen från sent 1300-tal kan vara gjuten av mästare Petrus, som gjorde en likadan klocka för själländska Kongsted kyrka. Stormen har suttit i den rivna Sankt Peters kyrka här i Helsingborg.

Kyrkan omgavs tidigare av en kyrkogård, som inhägnades av en mur, men 1816 beslutade man att flytta kyrkogården till nuvarande Gamla kyrkogården vid Södergatan. Lindarna runt kyrkan planterades 1855.

Utanför kyrkans västra entré står skulpturen Livets källa utförd av Gustaf Nordahl och uppsatt 1956. Samme konstnär har även utfört statyn "Johannes" som sedan 1961 står placerad i en nisch på sakristians norra sida.

Kyrkan renoverades 1843 efter ritningar av domkyrkoarkitekt Carl Georg Brunius. Man rev då kyrkans vapenhus i söder och sakristian i norr. Sakristian återuppfördes dock 1953, med den äldre sakristian som förebild.

Altarskåpet tillverkades på 1400-talet och har motiv på dörrarna som föreställer scener ur Maria och Jesu liv. Under adventsveckorna ändras motiven så att de istället visar scener ur Jesu liv från intåget i Jerusalem till himmelfärden. På långfredagen är skåpet stängt och bilderna visar apostlar och helgon.

Altarringen är skapad av konstnären Hugo Gehlin som visar olika kyrkliga handlingar. Hugo Gehlin har också målat de tolv apostlarna på framsidan av de främsta bänkraderna.

Predikstolen tillverkades i början av 1600-talet av mästaren Statius Otto eller hans verkstad. Statius Otto var född i Lüneburg men var under en period i början av 1600-talet verksam i både Skåne och på Själland. Vid samma tid som han verkade här i Helsingborg lät han också tillverka en läktarpredikstol för Kropps kyrka och en ståtlig säng för Anders Bille på Rosendal. Kanske var det just denne Anders Bille som också beställde predikstolen till Sankta Maria kyrka.

Det finns tio målade glasfönster i kyrkan utförda under 1900-talet av konstnärerna Erik Olsson, Einar Forseth, Ralph Bergholtz och Martin Emond.

Ett renässansur, med urtavla i ek är från runt 1600, men själva urverket är från slutet av 1700-talet, tillverkat av urmakaren Elias Modevig.

Längs mittgången hänger flera takkronor, längst fram den så kallade hattmakarkronan. Den skänktes 1653 av hattmakaren Reinhold Brüning och dennes hustru Fennike von der Schurren.

Runt om i kyrkan kan man hitta epitafier över avlidna. Många av dessa hedrar officerare och berömda släkter, som Bille och Giedde.

Vid den södra porten finns epitafiet över en av Helsingborgs första krögare Johan Ennes, hans fru Katharina Hoffman och deras sex barn. familjen Ennes drev krog där hotell Mollberg ligger idag. Det finns också ett epitafium över

Katharina Hoffmans syster, Maria Hoffman, och dennas familj.

Ett annat speciellt epitafium är uppsatt av Tycho Brahe och hedrar hans lilla dotter, Kirsten, som avled i pesten 1576, strax innan hos skulle fylla tre år.

På korväggen bakom altaret kan vi se bevarade rester av de kalkmålningar som tidigare prydde kyrkan. , och som är skapade av samme mästare, kallad Helsingborgsmästaren, som även har utfört målningar i Brunnbys kyrka. Två av de tre personer som är avbildade föreställer helgonen Sankt Magnus och Sankt Brendan. Sankt Magnus som är avbildad med en senmedeltida rustning och har svärd och yxa som attribut, var en jarl från Orkney som dödades av sin kusin på 1100-talet och som sedan räknades som martyr och helgon.

Helgonet Brendan, eller Brandanus som han också kallas var en irländsk abbot som levde på 500-talet.

Anledningen till att de är avbildade här i Mariakyrkan är att det under medeltiden kan ha funnits ett skotskt gille i Helsingborg som jobbade med Öresundstullen.

I södra delen av koromgången finns en piscina inmurad. Det är ett slags vask där man tömde ut vattnet som använts när man rengjort nattvardskärlen.

Dopfunten är från 1300-talet och är gjord av Gotländsk kalksten. Mässingsfatet är från 1600-talet.

Ljusbäraren, utformad av Jesper Persson, invigdes 2004 och är skänkt av Helsingborgs handelsklubb.

I kyrkan finns tre votivskepp varav det äldsta är skänkt 1739 av färjeman Cornelius Eriksson Bohle. Det togs ner 1840 men hängdes åter upp 1926 och renoverades 1978.

År 1959 skänktes votivskeppet "Senator Weber" av sjökaptten Carl W. Winck som själv i unga år seglat med förlagan till votivskeppet.

Till kyrkans 500-årsjubileum skänkte skeppsredare Percy Banck en kopia av en fregatt i 1600-talsstil.

Under några år i mitten av 1600-talet var den Dansk-Tyske kompositören Dieterich Buxtehude kyrkoorganist i Mariakyrkan. Hans verk anses vara de främsta i 1600-talets nordtyska orgeltradition. Han skulle så småningom avsluta sin karriär som organist vid en annan Mariakyrka, den i Lübeck.

Orgeln som han spelade på här i kyrkan såldes 1849 på auktion för 600 riksdaler till Torrlösa församling, och den har sedan dess stått där, även om Sankta Maria församling har försökt köpa tillbaka den, utan att lyckas.

Den större av de två kororglarna i Sankta Maria kyrka är byggd år 2000 av Robert Gustavsson i Härnösand, i en stil som rådde på 1600-talet när Buxtehude verkade i kyrkan. Den mindre från 1968 är tillverkad av Anders Perssons orgelbyggeri i Viken.

Huvudorgeln är byggd 1959 av Marcussen & Søn i Åbenrå, Danmark, och har en fasad, som liksom orgelläktaren är ritad av arkitekt Rolf Graae.

Källor:

Webb: Svenska kyrkan i Helsingborg.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Bok: "Kyrkor i Skåne - en kulturhistoria". Siegrun Fernlund 1980. ISBN 91-85330-26-4

Pdf: "Sankta Maria kyrka - kulturhistorisk karaktäristik och bedömning". Lunds stift Kristina Simonsson 2015.